

Congriar és la forma, ja antiga, que ha acabat per predominar, i que ja es trobaria (hapax un poc sorprenent) en Llull, segons *AlcM*; la tenim també en un doc. mall. de 1632, i en força autors de la Renaix., del Princ. i de Mall., aquells generalment parlant de malalties: «la tristor que el consecava / mort lenta li *congrià*, / i els metges lo renunciaren ---», poesia de 1849 de Marian Aguiló (*AntolPoèt.*, 1975, p. 89); «i si ton cor se llamentà / perquè troba el seu viatge / massa aspriu, / pastoret de Son Manenta, / per no *congriar* cap lenta, / canta i riu», PdA. Penya, *Po. Pop.*, p. 9; «ara, en palaus de marbre / les foques s'hi *congrien*», *Atl.*, 48, amb el sentit etimològic de 'criar-se'; «ben nada masurka, si me'n *congrià* de resentment», Pons Massaveu (*La Colla del Ca.*, § 13, p. 186).

També és popular, en altres zones, en l'acc. que hem vist en el Montseny-Emp.: «la Ribera que *sə kungría* a Costoja» (Costoja, 1960), i frases semblants a bastants pobles endins del ross.; *sə kungría* en pobles del Gironès, com Madremanya (1958); «lo Rasanc de Clavells *se congria* a la Font de l'Auró», Llanera de Solsonès (1964), i àdhuc a Mall.: «el torrentèt de les Comes des Rafal *se kungría* a Son Felip i desaiuga a S'Estanyol», Lluçmajor (1963).

Altrament, l'àrea d'aquesta paraula no està pas limitada al domini català: *concrear* o *concriar* 'causar (mal de cap)' en el judeoespanyol de Bulgària (ML-Wagner, *RFE* xxxiv, 70). *Concriar* oc. ant. en els *Denkmäler d. prov. Lit.* de Suchier (veg. el gloss.), amb el sentit de 'engendrar', cf. At. de Mons II, 261n. (Levy, *Litbl.* x, 420); avui *coungrìd* «produire» costa de l'Erau («es la terro, es lou fens, es la saluparié que lous *coungrion*», 'c'est la terre, le fumier, la saleté qui les engendre [les insectes]', Mâzuc, *Pézénas*, s. v.); a Provença, amb la *e* etimològica: «de meme que lou mège / souvent tiro lou bon dóu pieje, / pèr la vertu di sourtillège / fourçan, nautre, lou mau, a *coungreid* lou bèn» (trad. 'engendrer'), *Mireio* VI, 397; «e fringon a bèl èime, e *coungreion* a mort» («et peuplent à outrance»), *Calendau* III, 64.5;³ «li trounado / *se coungreideron*», ib. (IV, 20.5); «rèn vòu mourl: tout sort, tout *greio*, / tout es en dèstre e tout *coungreio* ---») («tout pullule»).

El conjunt obliga a partir de CONCREARE 'crear juntament' (escriptors cristians i de l'Edat de Plata), si bé se li pot concedir a Spitzer (*Lexikk*, 39-40), que en el canvi de *-ncr-* en *-ngr-* hi degué contribuir la influència de *congregare*, tot i que també pogué iniciar-se per mera evolució fonètica, cf. el cast. *cangrejo* de CANCRUM. *Congriament*.

Recriar [Bulbena o Lab. Salvat; Vogel; no Lab. 1840-88]; *recria*. Molt usats ja tots dos per Rossell i el seu departament de ramaderia de la Mancomunitat, c. 1915.

¹ Tanmateix *criella* de Ponts (Segre Mj.), Montanya, p. 154, però és l'«agrostema gitesago» que no sé si realment és alguna mena de tòfona o altre tubercle. — ² «En cor de erguyllós no s'i pot negun bé, ne virtut nenguna, *concrear* ne néxer ne atu-

rat», Eiximenis (*Dones*, § 232, f° 164r2=1, 161r2). Cita de la *Menescalia* de Díex, *AlcM*. — ³ Forma amb *ç* que suggereix la idea d'un encreuament amb *greia* 'grillar'. Influència que, al capdavant no fóra impossible que vagi actuar en català, i que per tant pogué contribuir a reforçar la forma catalana amb *gr*.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS:
¹⁰ *cria, crio, crea, criat, criada, creada, ben-criat, mal-criat, bona criança, mala criança, criança, criancer, criancera, creàcia, criaçó, criassó, crianchó, crianco, criatura, creatura, criaturada, criaturam, criaturar, criaturejar, criaturer, criaturera, criatureta, criaturesc, criadilla, criailles, quireilles, quereilla, carailles, creïlla, querilletes, criadam, criadum, criadem, criader, criador, criadussa, criament, criandera, creador, creament, creant, creat, creatiu, increat, procrear, procreació, procreador, procreant, recrear, recreació, recreatiu, recreant, congriar, concrear, concriar, congriament, recriar, recria*.

Criatura, V. *criar*

²⁵ CRIC, mot onomatopèic i de creació expressiva. □ 1.ª doc.: S. xv, Fc. de la Via (*DAG.*); 1640, *DTO.*: «*crich*, so és *cuquí*: avariciós; dit així del *crich-crich*, soroll que fa lo diner, en la lludriola, caixeta o capseta de l'hospital»; 1839, Lab.: «*cuquí*; pobre, que vol aparentar lo que no pot, *quero-y-no-puedo*».

Com a nom de l'instrument mecànic, també anomenat *gat* (*Dfa.*; *AlcM*), és onomatopèia pura, presa del francès. Com a adjectiu també apareix en les *Cobles del Venturós Pelegrí*, que no deuen ser anteriors al S. xvii. Avui no sé que s'usi fora de les Illes: «un homo que mata un porc / i no convida a un amic, / ben-refotre, qu'ho és de *cric*: / tant m'estim si 's viu com mort», Camps Merc. (*Folk. Men.* I, 112); AFerrer Guinart (amb err. tip. *crio*): «avar, estret, que no vol donar res» (*Rond. Men.*, 216). A Eivissa: «*crich*: tacaño» i «frasco de vidrio de boca estrecha» (Pz Cabrero). *Cric* com a nom d'un tany de soca del castanyer (Gironès, Griera, *Tr.*) pot ser el mateix mot fono-simbolic pel garranyic de l'estarloc a mig arrencar. *Crica* en el *Colloqui de les Dames*, val. de c. 1500, més que tota la vulva, deu ser el clitoris, nom també cast. (c. 1400) i creat per una onomatopèia semblant (*DCEC* I, 942a, i *CLICA* I, 820a). *Gric* mall. a Palma.

⁵⁰ DERIV.: *Cricar*; *cricament*; *cric*, en altres usos onomatopèics. *Cricany* eiv. 'gasiu': «no tenien infants ni parentela, ni volien jornalers perquè es tocaven una bona mica de *cricanys*, i trobaven que dos sous de soldada eren molts de sous», JnCastelló (*Ll. d'Eiv.* de Villangómez, p. 210).

CP.T.: *Cric-crac* [S. XVI]. *Cric-crec*. *Cric-cric*.

CRICOIDE, 'cartílag anular de la laringe', pres del gr. *κρικοειδής* 'circular', compost de *κρικός* 'anella, cercle' i *εἶδος* 'forma' (*Dfa.*). Amb els compostos,